

**JOLANTA PRZYŁUSKA**

*Instytut Medycyny Pracy - Biblioteka Naukowa, Łódź*

## **Współpraca bibliotek medycznych w ramach DC WHO/Europe**

Dla bibliotek akademickich przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oznacza nie tylko dostosowanie prawa, czy zapewnienie odpowiednich standardów działań, wiąże się również z możliwością szerszej współpracy między bibliotekami krajów Europy.

W wielu bibliotekach zasady współpracy zostały wypracowane już wcześniej. Jednym z przykładów jest sieć bibliotek medycznych działających jako Centra Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia w Europie (DC WHO/Europe).

Polska od momentu utworzenia WHO w 1948 r. jest krajem członkowskim tej organizacji. Biuro Regionalne WHO z Kopenhagi powołało 51 Centrów Dokumentacji przy bibliotekach lub innych instytucjach związanych z ochroną zdrowia w różnych krajach Europy. Zadaniem takich centrów jest gromadzenie i udostępnianie dokumentów, raportów, wydawnictw WHO. Wszystkie publikacje WHO udostępniane są bezpłatnie na miejscu dla osób zainteresowanych problematyką zdrowia na świecie, opracowaniami statystycznymi z zakresu sytuacji zdrowotnej, zapadalności na różnego rodzaju choroby, zagrożeniami zdrowotnymi w różnych regionach świata. Obecnie w Polsce funkcjonują dwa Centra Dokumentacji WHO: jedno przy Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie, drugie przy Bibliotece Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi. Celem referatu jest krótkie przedstawienie działających centrów w Europie i omówienie zasad współpracy z innymi bibliotekami.

### ***Rys historyczny***

Wraz z rozwojem techniki i postępem wiedzy we wszystkich dziedzinach nauki wzajemna wymiana informacji i ścisła współpraca naukowa o zasięgu międzynarodowym stały się niezwykle istotne już na początku XX wieku. Dążenie do poprawy jakości życia i ochrony zdrowia w ujęciu globalnym, zwalczanie chorób zakaźnych, rozwój szkolnictwa i oświaty zdrowotnej zainicjowały w 1945 r. na Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco powołanie Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization – WHO). Organizacja ta z siedzibą w Genewie rozpoczęła działalność w 1948 r. Jej wielostronne funkcjonowanie skupiło się na kilku zasadniczych kierunkach:

- unifikacja i koordynacja metod leczniczych i badań naukowych
- zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób (szczepienia ochronne)
- zapobieganie wypadkom i urazom oraz zapewnienie szybkiej pomocy w przypadku katastrof i kataklizmów
- promowanie zdrowego stylu życia
- podnoszenie poziomu służby zdrowia publicznego.

Zgodnie z konstytucją WHO najwyższym organem decyzyjnym jest Światowe Zgromadzenie Zdrowia (World Health Assembly), które wybiera Radę Wykonawczą. W strukturze WHO utworzono 6 Biur Regionalnych (1, 2):

- Regional Office for Africa (Brazzaville, Kongo)
- Regional Office for Europe (Kopenhaga, Dania)
- Regional Office for South-East Asia (New Delhi, Indie)
- Regional Office for the Americas/Pan-American Health Organization (Waszyngton, USA)
- Regional Office for the Eastern Mediterranean (Kair, Egipt)
- Regional Office for the Western Pacific (Manila, Filipiny).

Obecnie organizacja ta zrzesza 192 państwa. Polska należy do jednych z pierwszych sygnatariuszy konwencji WHO. W 1992 r. utworzono Biuro Łącznika w Polsce, które jest integralną częścią Biura Regionalnego WHO/Europe. Instytut Medycyny Pracy od 1975 r. współpracuje z WHO w dziedzinie medycyny pracy. W 2002 r. IMP uzyskał status WHO Leading Institution on Integrated Workplace Health Management. W Bibliotece Naukowej IMP funkcjonuje jedno z Centrów Dokumentacji WHO/Europe. W 2003 r. przedłużono jego działanie na kolejne 5 lat do 2008 r. Takie samo centrum działa w Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie.

Historia współpracy Komisji Europejskiej z WHO sięga obustronnej wymiany dokumentów o współdziałaniu w latach 1972 i 1982. Ponowna wymiana listów w 2000 r. zintensyfikowała prace w zakresie ustalania zasad współpracy. Określono wówczas priorytetowe obszary działań włączając w nie **rozwój informacji w dziedzinie zdrowia**, zapobieganie chorobom zakaźnym, badanie skutków zdrowotnych palenia papierosów, zanieczyszczeń środowiska i zapewnienie zrównoważonego rozwoju krajów. Od 2000 r. miały miejsce regularne spotkania Komisarzy UE odpowiedzialnych za politykę zdrowotną z Dyrektorem Generalnym WHO (kwiecień 2001 r. – Genewa, czerwiec 2002 r. – Bruksela) oraz spotkania robocze i seminaria dotyczące kluczowych problemów zdrowotnych w Europie (październik 2001 r. – Bruksela, październik 2002 r. – Kopenhaga). W Kopenhadze określono dalsze zasady współpracy obu organizacji, ustalono nowy program w dziedzinie zdrowia publicznego, nadzoru nad chorobami zakaźnymi i zagrożeniami ze strony bioterroryzmu, opracowania zasad żywienia i chorób przewlekłych w poszerzającej się Europie. Kolejne spotkanie dotyczące zdrowia i środowiska odbędzie się w Budapeszcie w czerwcu 2004 r. (3, 4).

We wrześniu 2002 r. Parlament Europejski i Rada Europy przyjęły decyzję ustanawiającą program działania w dziedzinie zdrowia publicznego na lata 2003-2008, którego jednym z celów jest rozwój i koordynacja systemu informacji zdrowotnej (5). Realizacja tego programu wspierana jest przez organizacje międzynarodowe działające w dziedzinie zdrowia, w tym przez WHO. Jako obszary priorytetowe określono opracowanie i koordynację informacji o zdrowiu, poprawę dostępu do danych i przekazywania ich – portal zdrowia publicznego UE, Wspólnotowy Program Statystyczny, rozwój ujednoczonych platform publikowania danych, serwis internetowy e-Zdrowie. Współpraca z Siecią Ewidencji Danych Zdrowotnych (Health Evidence Network – HEN), przygotowywaną przez europejski region WHO umożliwi współdziałanie w zakresie

tworzenia i wykorzystania baz danych, w celu dostarczania porównywalnych narzędzi do analizy systemów zdrowotnych w Europie (6). Kwestie dotyczące zdrowia odgrywają znaczącą rolę przy ustalaniu działania Wspólnoty Europejskiej, co znalazło potwierdzenie w sformalizowaniu strategicznego partnerstwa z WHO (7).

#### **WHO Geneva**

<http://www.who.int/>

#### **WHO Europe**

<http://www.who.dk/>

#### **Europe - European Commission - Public Health**

[http://europa.eu.int/comm/health/index\\_en.htm](http://europa.eu.int/comm/health/index_en.htm)

### ***Centra Dokumentacji WHO/Europe***

Podjęmowane działania UE oparte na współpracy z WHO zazębiają się z działalnością wcześniej utworzonych centrów dokumentacji. W celu zwiększenia dostępności do materiałów informacyjnych, książek, czasopism, baz danych, wydawnictw elektronicznych Biuro Regionalne WHO z Kopenhagi w 1989 r. powołało pierwsze centrum dokumentacji w Europie. Obecnie funkcjonuje 51 centrów dokumentacji przy bibliotekach lub innych instytucjach związanych z ochroną zdrowia w 38 krajach objętych działalnością Europejskiego Biura Regionalnego. Zadaniem takich centrów jest gromadzenie, udostępnianie i promowanie dokumentów WHO. Wszystkie publikacje udostępniane są bezpłatnie na miejscu dla osób zainteresowanych problematyką zdrowia na świecie, opracowaniami statystycznymi z zakresu zdrowia, zapadalności na różnego rodzaju choroby, zagrożeniami zdrowotnymi w wielu regionach świata (8). Co kilka lat przedstawiciele ośrodków spotykają się ustalając zasady dalszej współpracy.

#### *Kraje, w których działają Centra Dokumentacji WHO/Europe:*

Albania	Hiszpania	Rumunia
Armenia	Irlandia	Słowacja
Azerbejdżan	Islandia	Słowenia
Belgia	Izrael	Szwajcaria
Białoruś	Kirgistan	Szwecja
Bułgaria	Litwa	Tadżykistan
Chorwacja	Łotwa	Turcja
Czechy	Macedonia	Ukraina
Dania	Niemcy	Uzbekistan
Estonia	Norwegia	Węgry
Finlandia	Polska	Wielka Brytania
Francja	Portugalia	Włochy
Gruzja	Rosja	

Wszystkie publikacje, bazy danych, informatory, raporty, dane dotyczące zapadalności na różnego rodzaju choroby w poszczególnych krajach i w ujęciu globalnym, opracowania statystyczne, udostępniane są bezpłatnie dla osób zainteresowanych problematyką zdrowia.

Centrum Dokumentacji WHO powołane w Bibliotece Naukowej IMP podobnie jak inne centra:

- Gromadzi i kataloguje publikacje WHO
- Udostępnia i rozpowszechnia dokumenty źródłowe
- Udostępnia tłumaczenia wybranych materiałów związanych z medycyną pracy i zdrowiem publicznym.

Oprócz książek z dziedzin związanych z zagrożeniami zdrowotnymi, raportów technicznych otrzymywanych na bieżąco z WHO w Bibliotece IMP udostępniane są:

- wydawnictwa ciągłe:
  - Bulletin of the WHO. The International Journal of Public Health
  - World Health Forum
  - WHO Technical Reports Series
  - Environmental Health Criteria
  - WHO Regional Publications, European Series
  - Health Care Systems in Transitions. European Observatory on Health Care Systems
  - The Health and Safety Guide Series
  - The Concise International Chemical Assessment Document Series
  - Reports WHO Regional Office for Europe
  - WHODOC – Current Bibliography of WHO Documentation,
- tłumaczenia dokumentów WHO (1997-2004):
  - *Promocja zdrowia w chorobach przewlekłych. Odkrywanie nowej jakości zdrowia*, red. A. Kaplun, 1997.
  - *Kontrola nadciśnienia*, C. Pałczyński, 1998.
  - *Służby zdrowia środowiskowego w Europie. Przegląd działań praktycznych w latach dziewięćdziesiątych. Opcje polityki zdrowia środowiskowego. Profile zawodowe*, B. Pepłońska, M. Mikulski, A. Cybart, M. Staniszewka, Z. Durasiewicz, 1997.
  - *Badania nad menopauzą w latach 90*, T. Stetkiewicz, 2001.
  - *Podstawy epidemiologii*, red. N. Szeszenia-Dąbrowska, 2002.
  - *Kryteria Zdrowotne Środowiska*, przekłady monografii WHO za lata 1982-1998.

Informacje o dokumentach WHO zgromadzonych w IMP można otrzymać za pomocą:

- e-mail: [library@imp.lodz.pl](mailto:library@imp.lodz.pl)
- wybrane tytuły można odnaleźć na stronach internetowych:  
<http://www.imp.lodz.pl/biblioteka.htm> (lista nowości książkowych)  
<http://www.imp.lodz.pl> (zakup wydawnictw poprzez Oficynę Wydawniczą IMP)
- katalogów bibliotecznych.

## **Serwisy internetowe**

Centra Dokumentacji w poszczególnych bibliotekach regionu europejskiego tworzą sieć współpracujących ośrodków. Powstałe z inicjatywy WHO serwisy internetowe zapewniają informacje o działających centrach we wszystkich krajach, o możliwości dotarcia do książek, czasopism, raportów technicznych i innych wydawnictw w postaci elektronicznej lub wydruków:

- WHOLIS – <http://dosei.who.int/>  
Baza indeksująca wszystkie publikacje WHO od 1948 r., artykuły z czasopism wydawanych przez WHO, raporty techniczne od 1985 r. Udostępnia wersje on-line wybranych dokumentów.
- WHODOC – <http://www.who.int/library/database>  
Bieżąca bibliografia dokumentów WHO za lata 2003, 2002, 2001 wraz z publikacjami IARC – International Agency for Research on Cancer i CIOMS – Council for International Organizations of Medical Sciences.
- WHOSIS – <http://www3.who.int/whosis/menu.cfm>  
Statistical Information System – serwis zawierający dane epidemiologiczne, statystyki danego kraju, zapadalności na poszczególne choroby, Międzynarodową Klasyfikację Chorób.
- Serwisy biblioteczne:
  - LNK – Library and Information Networks for Knowledge, <http://www.who.int/library/>
  - ECEH Rome – Library of the European Centre for Environment and Health, [http://www.euro.who.int/InformationSources/Publications/20020619\\_1](http://www.euro.who.int/InformationSources/Publications/20020619_1)  
Gromadzi materiały związane tematycznie z wypadkami, transportem, zdrowiem dzieci, środowiskiem, żywnością, oceną zdrowia w ujęciu globalnym oraz jakością wody.
- HINARI – Health InterNetwork Access to Research Initiative, <http://www.healthinternetwork.org>  
Serwis zapewniający dostęp do pełnych tekstów czasopism biomedycznych w krajach rozwijających się.

Wobec faktu rozszerzenia granic Unii Europejskiej wypracowane zasady współpracy z WHO na najwyższym szczeblu organizacyjnym wiążą się z upowszechnianiem i udostępnianiem wspólnie wydawanych wydawnictw. Dokumenty te można wyszukać zarówno poprzez serwisy związane tematycznie z UE jak też poprzez Centra Dokumentacji WHO/Europe.

## **Bibliografia**

1. *The New Encyclopaedia Britannica*. Vol.12. Chicago, 1991.
2. J. Leowski: *Polityka zdrowotna a zdrowie publiczne. Ochrona zdrowia w gospodarce rynkowej*. CeDeWu, Warszawa, 2004.
3. *World Health Organisation (WHO)*,

[http://europa.eu.int/comm/health/ph\\_international/int\\_organisations/who\\_en.htm](http://europa.eu.int/comm/health/ph_international/int_organisations/who_en.htm), 26 IV 2004.

4. *Health Reports*,  
[http://europa.eu.int/comm/health/ph\\_information/reporting/reporting\\_en.htm](http://europa.eu.int/comm/health/ph_information/reporting/reporting_en.htm), 26 IV 2004.
5. *Działanie Wspólnoty w dziedzinie zdrowia publicznego (2003-2008)*,  
<http://www.bpz.gov.pl/dokumenty/basi.htm>, 26 IV 2004.
6. H. Zoller: *Wizja polityki zdrowotnej według dokumentu Zdrowie 21*, W: *Zdrowie publiczne w zmieniającej się Europie i w Polsce*, Red. J. Nosko, IMP, 2004.
7. D. Byrne: *Zdrowie w polityce innych resortów*, W: *Zdrowie publiczne w zmieniającej się Europie i w Polsce*, Red. J. Nosko, IMP, 2004.
8. *Fourth meeting of the WHO Documentation Centres in Euro: a new approach to new challenges. Report on a WHO meeting. Vienna, Austria, October 2002*, WHO, 2003.

### **Collaboration between medical libraries within DC WHO/Europe network**

For the university libraries, Poland's access to the European Union is associated with the necessity to adjust relevant legal regulations and ensure high standards of the services, but it offers also a chance for a wider collaboration with libraries throughout Europe.

In numerous libraries, the standards of the collaboration have been already developed. The network of Polish medical libraries, performing as DC WHO/Europe Documentation Centres, may be quoted here as a good example.

Poland is a WHO member since it has been instituted in 1948. The Regional WHO Office in Copenhagen has established 51 Documentation Centres located at libraries or other health care institutions in various European countries. The responsibilities of those centres comprise collection and dissemination of WHO documents, reports and papers. All WHO publications are made available on the spot, free of charge, to all persons interested in global health problems, health statistics, frequency of various diseases, health hazards in various regions of the world. At present, in Poland, there are two WHO Documentation Centres: one at the Central Medical Library in Warsaw, the other at the Nofer Institute of Occupational Medicine in Łódź. The aim of the paper is to present briefly the Documentation Centres in Europe and outline the principles of collaboration with other libraries.